

Maiden omistus ja elannon hankinta

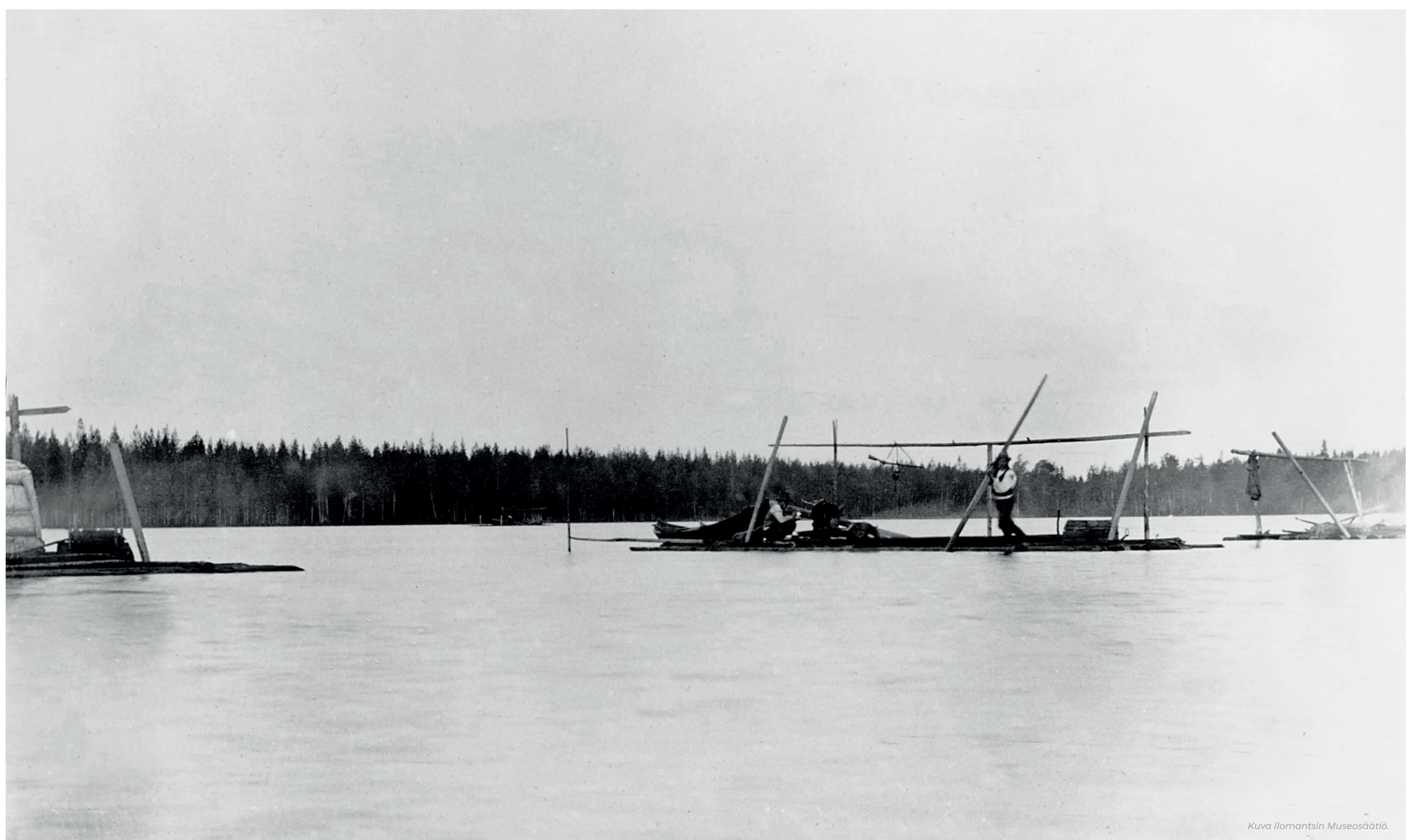
Ruotsin vallan aikana ja pitkään sen jälkeenkin itäisin osa Ilomantsista oli rälssialueena, jonka maat omisti ruotsalainen aatelisto ja sotaväki, ja joka tuskin oli kiinnostunut asukkaiden hyvinvoinnista. Ilomantsin maita saattoi siirtyä Ruotsissa uudelle omistajalle esimerkiksi velkojen seurauksena. Vuosisatojen ajan itäkylien asukkaat hankkivat toimeentulonsa kalastuksella, metsästyksellä ja kaskiviljelyllä.

Alueen isojaossa muodostetut tilat päätyivät häikäilemättömydestään tunnetuksi tulleele Nils Ludvig Arppelle. Metsätilojen ostolla hän varmisti puiden saannin sahoilleen. Seurauksena oli että Ilomantsin itäisten kylien asukkaiden metsänomistajuus jäi lyhytaikaiseksi. Asukkaista tuli lampuoteja tai torppareita, joiden tulevaisuus oli epävarma eikä maanviljely pääsyt kehittymään. Voimaperäinen maanviljely noudatti uskonnon rajoja ja niinpä Kuolismaa, Vuottoniemi ja Liusvaara jäivät vielä kauaksi aikaa riistan- ja kalapyynnillä eläviksi kyliksi. Vielä ennen talvisotaa alueella oli kaskiviljelyksiä.

Möhkön takkiraudan eli sukunan tuotanto oli runsaimmillaan 1800-luvun lopulla. Malmilautoilta mentiin sen jälkeen, kun uitot oli saatu sivuvesistä etenemään Koitajokeen ja edelleen Nuorajärveen. Kuolismaalla malminnostajina toimivat yleensä kyläläiset. Nuoret tytöt ja pojat uurastivat malmilautalla isänsä mukana aamuneljästä alkaen. Malmi nostettiin järvestä lautalle haavilla ja seulottiin. Iltapuolella vietiin lasti rantaan. Malminnoston välissä piti ehtiä tehdä omat heinätyöt. Malminnosto jatkui aina jäiden tuloon saakka.

Möhkön ruukin toiminnan loputtua Arppen ostamat maat siirtyivät Enso-Gutzeitille vuonna 1908. Kauppa, jossa maaomaisuutta siirtyi yli 100 000 hehtaaria, oli Pohjois-Karjalan viimeinen suuren luokan metsäkauppa. Niin itäkyliissä siirryttiin ns. Kutsetin leipiin. Rahaa savotoilta saatiin tienattua yleensä vähän. Elämä oli köyhää.

Suomen itsenäistymisen jälkeen asutuslait mahdollistivat asukkaille maanoston. Perheille lohkotut maapalstat olivat 20 hehtaarin molemmin puolin, joten niistä ei saanut kunnon toimeentuloa perheelle, vaan riippuvaisuus savottatöistä saaduista tuloista jatkui. Pienillä peltotilkuilla kasvatettiin perunaa ja osa leipäviljasta. Suurin osa karjanrehusta saatiin kasaan luonnonniityiltä. Parhaita karjan laitumia olivat hylätyt kaskiahot. Riesana olivat metsän pedot, jotka saattoivat kesän aikana päästää hengiltä kymmeniä lehmiä ja pienkarjaa.

Kuolismaan ympäristön järvillä, kuten Aittojärvellä ja Niemijärvellä, nostettiin järvimalmia Möhkön ruukin jalostettavaksi. Kuvassa järvimalmilauttoja työssä Kuolisjärvellä vuonna 1904. Valokuvan on ottanut Aksel Berner-Saloheimo, joka oli Möhkön tehtaan viimeinen tehtaanhoitaja vuosina 1899–1908.